

**ПРИНЦИПИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ БАЗ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ**

Анотація: для підготовки спортсменів високого рівня необхідні відповідні умови – сучасні навчально-тренувальні бази. У дослідженні визначено принципи архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

Ключові слова: навчально-тренувальна база (НТБ), футбольний клуб.

Вступ. Для підготовки спортсменів високого рівня необхідні відповідні умови – сучасні навчально-тренувальні бази. Будь-який архітектурний витвір, в тому числі навчально-тренувальні бази футбольних клубів, повинен відповідати: по-перше, своєму призначенню, тобто соціальному процесу, для проведення якого створюється дане матеріальне середовище; по-друге, ставленню суспільства до цього процесу, що потребує певних умов для його проведення; і, по-третє, технічним та естетичним принципам його вирішення. Тому архітектурно-планувальна організація навчально-тренувальних баз футбольних клубів має бути заснована на врахуванні основних принципів: функціональності, ізолюваності, динамічності, індивідуалізації та екологічності.

Аналіз відомих досліджень у даній області. Досліджень принципів архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів в Україні та СНД не проводилося. Принципи архітектурного проектування фізкультурно-спортивних комплексів визначено та досліджено у дисертаційній роботі Зобової М.Г. «Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов (на примере гор. округа Самара)» [1].

Постановка задачі. Визначення принципів архітектурно-планувальної

організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

Теоретичною основою проектування та реконструкції навчально-тренувальних баз футбольних клубів є наступні запропоновані принципи: функціональності, ізольованості, динамічності, індивідуалізації та екологічності, які є науковим підґрунтям підходу до вивчення даного типу об'єктів. Кожний з принципів розглядається в аспекті двох основних груп прийомів (методів) – містобудівної та об'ємно-планувальної.

Основоположним у ряді застосованих принципів є **принцип функціональності**, якому притаманна універсальність і можливість застосування для організації усіх громадських будівель, що мають багатofункціональну структуру. Його використання є найважливішим при проектуванні такого типу об'єктів як навчально-тренувальні бази футбольних клубів. Принцип функціональності як і інші запропоновані принципи розглядається з точки зору містобудівної та об'ємно-планувальної груп прийомів, що дає змогу залучити якнайбільше характеристик для врахування специфіки проектування об'єктів навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

В складі містобудівної групи прийомів основними є функціональна організація території за допомогою її функціонального зонування та інтеграція з ландшафтним компонентом з максимальним використанням рекреаційного ресурсу, влаштування зручних транспортних та пішохідних зв'язків, у тому числі забезпечення транспортного зв'язку з іншими елементами клубної інфраструктури та наближення до транспортних магістралей чи шосейних доріг. В об'ємно-планувальній групі прийомів основним є багатofункціональність. Основною функціональною задачею при архітектурно-планувальній організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів є кооперування спортивних та неспортивних функцій, оскільки, окрім навчально-тренувальної роботи на базі, також відбуваються процеси проживання, харчування, лікування, відновлення та відпочинку спортсменів,

адміністративно-господарська діяльність. Це завдання реалізується за рахунок вертикального та горизонтального зонування. У першому випадку усі внутрішні простори розташовуються по рівням (ярусам) і мають зв'язок між собою, як правило, за рахунок вертикальних комунікацій (сходів, ліфтів, ескалаторів та ін.). У другому – внутрішні простори розміщуються, як правило, в горизонтальній площині і об'єднуються в основному горизонтальними комунікаціями (коридорами, галереями, пішохідними платформами, міжблочними переходами та ін.). Одночасно вирішується не менш важливе завдання – диференціація потоків людей за допомогою блокування приміщень за групами, виходячи із спільності їх функціонального призначення та внутрішніх взаємозв'язків. Наступним об'ємно-планувальним прийомом є забезпечення ергономічності та комфортності, які виникають при створенні умов, відповідних фізіологічним та естетичним потребам спортсменів. Для формування комфортного архітектурного середовища навчально-тренувальних баз футбольних клубів необхідне врахування таких основних характеристик, як санітарно-гігієнічні (мікроклімат, метеоклімат, освітлення), психофізіологічні (світлове та кольорове середовище), просторово-антропометричні співвідношення спортсмена та штучного середовища. При наявності множини різних за своїм характером функціональних процесів, що відбуваються, виникає необхідність кооперації функціональних зон. Кооперація різних функцій, які формують структуру навчально-тренувальної бази футбольного клубу, відбувається за рахунок кооперації функціональних блоків бази з різними функціями через загальні приміщення або міжблочні переходи. Диференціація функціональних зон навчально-тренувальної бази футбольного клубу викликана специфікою даного типу об'єкту.

Принцип ізолюваності є характерним саме для організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів, оскільки цей тип об'єкту має бути повністю ізолюваний від стороннього спостерігача. Необхідність ізолюваності обумовлена низкою факторів, що мають конфіденційну інформацію: станом

здоров'я та рівнем функціональної готовності окремих спортсменів, перебуванням на огляді на навчально-тренувальній базі можливих кандидатів до футбольної команди, футбольних агентів, що ведуть переговори з трансферних питань, перебігом навчально-тренувального процесу в частині відпрацювання тактичних завдань.

У містобудівній групі прийомів основним є розміщення навчально-тренувальної бази за межами міста або ізольовано в місті за рахунок розташування території бази у передмісті на певній відстані від щільної міської забудови та транспортних магістралей, місць скупчення людей (майдани, торговельні центри, виставкові та розважальні комплекси, навчальні заклади тощо), великих промислових підприємств. При необхідності розташування території навчально-тренувальної бази в межах міста необхідним є її розміщення в парковій зоні, безпосередньо на березі водоймищ чи річок. Для візуальної ізоляції навчально-тренувальних баз футбольних клубів вирішальну роль відіграють ландшафтні ізолюючі фактори. Це наявність лісових масивів, річок, озер, відповідного рельєфу, який міг би забезпечити візуальний захист території бази. Розміщення відкритих спортивних споруд на території навчально-тренувальної бази слід передбачати таким чином, щоб максимально обмежити до них доступ для сторонніх осіб та забезпечити максимальну візуальну ізоляцію, тобто, щоб поля мали захищений периметр. Застосування прийому орієнтації приміщень передбачає вибір таких архітектурно-планувальних рішень, при яких досягається ізоляція тих будівель і споруд, а також пішохідних шляхів їх сполучення між собою, які потребують візуального захисту. Засобом реалізації даного прийому слугує орієнтація приміщень в таких будівлях в ізольовану частину території або створення природних захисних екранів у вигляді зелених насаджень. Для реалізації принципу ізольованості в об'ємно-планувальній групі основним прийомом є диференціація потоків людей за допомогою групування приміщень, якими постійно користуються спортсмени, персонал бази, та, окремою групою, –

відвідувачі бази, представники засобів масової інформації тощо. Ізольованість житла та основних приміщень, де відбувається навчання, тренування та відпочинок спортсменів є домінуючою умовою в архітектурно-планувальній організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів з точки зору конфіденційності та санітарно-гігієнічних вимог. Організація навчально-тренувальної бази за концептуальною передумовою наявності ізольованих функціональних блоків забезпечує обмеження доступу для відвідувачів. Наступним прийомом в даній групі є орієнтація приміщень в архітектурно-планувальній структурі будівель (засіб – ізолююча орієнтація житлових та інших основних приміщень). Зонами з обмеженим доступом сторонніх осіб, є спортивно-тренувальна, житлова, медично-відновлювальна, рекреаційна зони та харчоблок. Зонами з загальним доступом відвідувачів є адміністративна та презентативна зони, а також певним чином інженерно-технічна зона. Винятками у порушенні принципу ізольованості можуть бути випадки спланованого відвідування навчально-тренувальної бази футбольного клубу групами функціонерів, спеціалістів, журналістів, а також проведення на території бази ігор молодіжних складів футбольних команд в присутності глядачів. Іншими випадками винятку з правил режиму ізольованості може стати комерційна діяльність футбольного клубу на території навчально-тренувальної бази.

Врахування **принципу динамічності** є необхідною складовою при проектуванні та будівництві навчально-тренувальних баз футбольних клубів. Розвиток бази є вагомою складовою загального розвитку футбольного клубу поряд з іншими елементами його інфраструктури, при тому що розвиток бази завжди є привілейованим. Дотримання принципу динамічності передбачає можливість розвитку структури, необхідної для підвищення категорійності бази, що сприяє створенню умов для еволюції футбольного клубу, його авторитетності та, як наслідок, – фінансового стану. Підвищення категорії навчально-тренувальної бази, в свою чергу, створює кращі умови для зростання

рівня бази, підвищення спортивної майстерності футболістів, збільшення кількості та якості місць для тренувань, проживання та інших процесів, рівня послуг, що надаються на базі. У містобудівній групі прийомів основним є можливість територіального розвитку бази шляхом вибору території з урахуванням перспективи її розширення за чергами. Земельна ділянка для проектування та подальшого будівництва бази повинна мати такі розміри та характеристики, які б давали можливість збільшення кількості відкритих спортивних споруд та будівництва додаткових будівель; вона також не повинна бути обмеженою існуючою оточуючою забудовою, транспортною мережею та магістральними інженерними мережами, природоохоронними зонами. Принцип динамічності передбачає відповідність кількості та якості відкритих спортивних споруд до категорії навчально-тренувальної бази з можливістю їх принципового розвитку при підвищенні категорії.

В об'ємно-планувальній групі прийомів основними є об'ємно-планувальна та функціональна динамічність, які відповідно передбачають вдосконалення об'ємно-планувальної та функціональної структури навчально-тренувальних баз футбольних клубів. Ці напрямки динамічного розвитку об'єктів навчально-тренувальних баз з метою підвищення категорії передбачають добудову, розширення та якісне вдосконалення існуючої структури. При дотриманні принципу динамічності використовується прийом розвитку блочної організації функцій від мінімуму до максимуму при розширенні інфраструктури та будівництві додаткових функціональних блоків при зміні категорії. Даний принцип також передбачає динамічність в розвитку архітектурних конструкцій, можливість їх трансформації, надбудови, добудови, посилення з метою досягнення вищого кількісного та якісного рівня. Це особливо важливо в процесі розвитку та вдосконалення критичних спортивних споруд: тренувальних павільйонів, спортивних залів, плавальних басейнів та ін.

Принцип індивідуалізації притаманний футбольним клубам всього світу. Кожний футбольний клуб намагається виділитись з-поміж інших за

рахунок широкого спектру засобів індивідуального самовираження, що є проявом самоствердження та психологічного впливу в постійному конкурентному суперництві з іншими клубами. Індивідуальні ознаки як логотип використовуються футбольними клубами в тому, що стосується елементів їхньої клубної інфраструктури – стадіонів, спортивно-оздоровчих комплексів, офісів та навчально-тренувальних баз. Принцип індивідуалізації відіграє значну роль в емоційному впливі на людину. Будівлі та споруди отримують характерний індивідуальний образ, що створює емоційне враження від ідейного задуму. Засобом для втілення будь-якого ідейного задуму вирішення образу та загального вигляду навчально-тренувальних баз футбольних клубів є вибір доцільної конструкції та матеріалів та їх відповідність одне одному, пластична розробка. Серед містобудівної групи прийомів основними є ландшафтні прийоми – широке використання малих архітектурних форм, створення ландшафтних композицій у вигляді емблем чи клубної символіки з використанням дендрологічних та інших засобів. Малі архітектурні форми можуть мати найрізноманітніший вигляд із застосуванням футбольної тематики – альтанки, фонтани, пам'ятні та меморіальні знаки, огорожі, в'їзні знаки та інше. Іншим прийомом містобудівної групи є акцентування індивідуальних ознак футбольного клубу на навчально-тренувальних базах за допомогою використання індивідуальних клубних знаків, емблем, колористичного вирішення, які привертають увагу з відстані та акцентують розташування навчально-тренувальних баз футбольних клубів. При об'ємно-планувальній групі прийомів основними є індивідуалізація зовнішніх ознак будівель та споруд на навчально-тренувальних базах, що мають вирішальне значення у створенні індивідуального образу бази. Це завдання вирішується за рахунок концептуальності образу будівель бази та композиційної цілісності при прагненні до компактності об'єму, використання індивідуальних клубних знаків, емблем, колористичного вирішення фасадів будівель. Не менш важливим прийомом є індивідуалізація внутрішніх ознак.

При вирішенні інтер'єрів навчально-тренувальних баз використовуються такі засоби індивідуалізації як індивідуальні клубні знаки, емблеми, колористичне вирішення внутрішнього простору. Принцип індивідуалізації передбачає також використання архітектурно-планувальних прийомів. Навчально-тренувальна база кожного футбольного клубу має свої індивідуальні особливості щодо набору приміщень в презентативній та рекреаційній зонах, медико-відновлювальної групи та SPA-зони. Якщо дві останні в силу своєї специфіки більш технологічні, то влаштування презентативної і особливо рекреаційної зони відкриває широкі можливості в характері прояву принципу індивідуалізації: зимовий сад, італійський дворик, атриум, кімната психологічного розвантаження, приміщень для проведення релігійних обрядів є суто індивідуальним виявленням задоволення амбіцій та можливостей футбольних клубів.

Серед принципів архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів одне з найважливіших місць посідає **принцип екологічності**. Серед містобудівної групи прийомів основним є дотримання умови створення ландшафтно-екологічного середовища, тобто будівництво навчально-тренувальних баз футбольних клубів на екологічно чистих територіях біля річок, озер, лісових масивів. Надзвичайно важливим є розташування навчально-тренувальних баз в умовах відсутності джерел екологічної небезпеки: шумового, ультразвукового та вібраційного забруднення, електромагнітного, інфрачервоного, ультрафіолетового, іонізуючого, радіаційного випромінювань, хімічного забруднень, біологічних агентів (мікро та макроорганізмів). При необхідності важливим є додаткове озеленення території навчально-тренувальної бази та прилеглої території тому числі з дотриманням відповідного породного складу.

В складі об'ємно-планувальної групи прийомів основним є забезпечення автономності навчально-тренувальних баз футбольних клубів шляхом застосування автономних інженерних систем, в тому числі на відновлювальних

джерелах енергії. До об'ємно-планувальної групи прийомів відноситься також озеленення будівель шляхом влаштування атріумів, зимових садів з цілорічним використанням, та даху, що експлуатується при сприятливих погодних умовах.

Висновок. Навчально-тренувальна база є просторово і функціонально локалізованим об'єктом, життєвим середовищем для однієї чи кількох футбольних команд. Основними тут є навчально-тренувальні процеси, однак присутні і процеси проживання, рекреації та інші. Безумовно, ці процеси мають свою специфіку на рівні бази і їх практичне забезпечення обумовлюється наявністю та використанням визначених принципів в архітектурно-планувальній організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

Література

1. Зобова М.Г. *Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов: автореф. дис. канд. арх.: спец.18.00.02. – Архитектура зданий и сооружений/ М.Г. Зобова. – Нижний Новгород, 2009. – 21 с.*

Аннотація. Соломатина А.В. **Принципы архитектурно-планировочной организации учебно-тренировочных баз футбольных клубов.**

Для подготовки спортсменов высокого уровня необходимы соответствующие условия – современные учебно-тренировочные базы. В исследовании определены принципы архитектурно-планировочной организации учебно-тренировочных баз футбольных клубов.

Ключевые слова. Учебно-тренировочная база (УТБ), футбольный клуб.

Annotation. Solomatina A.V. **Principles of architectural-planning organization of football clubs' study-training bases.**

For the preparation of high-level athletes need appropriate conditions - modern study and training bases. The study defines the principles of architecture and planning organization of study and training bases of football clubs.

Keywords: study and training bases (STB), football club.